

Maler og billedhugger Axel Wilhelm Larsen 1883 til 1933

af Henrik Jørgensen

*Den nygifte murer og maler Axel Wilhelm Larsen 1912.
Fotograferet da han lige var begyndt som købmand og detail-
handlende i Sankt Hansgade 11. Foto privat eje.*

AWLs maleri af Lundehuset i Rygaard skov, hvor min farfar er født. Maleriet der forbinder familierne Larsen og Jørgensen, og var udgangspunkt for denne artikel. Privat eje.

Som slægtsforsker er der mange opgaver at løse. Som regel afføder løsningen på et spørgsmål straks to nye, og så fremdeles. Det kræver tålmodighed og udholdenhed og hvis du er heldig kan der opnås resultater der giver dig usigelig glæde, der kan sprede sig som ringe i vandet til andre interesserede.

Den oplevelse fik jeg i forsøget på at identificere den Axel Wilhelm Larsen (AWL) der havde signeret et maleri jeg arvede efter min farfar. Hvorfor var det blevet malet? Hvem var AWL?

AWL er født og opvokset i Roskilde og begyndte sit liv i et lille tegltækt hus, Lille Højbrøndstræde 20, som stadig knejser den dag i dag i en moderniseret, udvidet og flot gulkalket udgave.

Familien Larsen i 1918, forsamlet til barnedåb foran hjemmet i Lille Højbrønd Stræde. Manden midt i billedet med hat er Axel W. Larsen. Broderen Holger står med sin datter Anna Margretha på armen. Foto i privat eje.

AWL's var født 19. august 1883. Hans far var møller og tømrer og hans mor vaskede for folk i det kolde vand i Højbrønden som dengang var en opbygget vaskeplads med rindende kildevand, og et samlingssted for stedets beboere. Det var små kår i trange stuer hvor Axel med sine 8 søskende og bedstefar boede tæt og lunt. Axel fulgte familiens fodspor og tradition som håndværker, og gik i lære som murer. Der var forskellige læreforhold og skolen skulle også passes. Det var Teknisk Skole, der dengang lå bag det nuværende rådhus ved Stændertorvet.¹

AWL stod i lære hos tømrermester Reimer 1899, derpå murermester Schumacher & Co og endelig hos murermester Schledermann.

På skolen traf murer-, snedker- og tømrerlærlinge hinanden til fælles

Tre generationer Larsen ved genopførelsen af Rughavehus. Foto i privat eje.

tegnetimer både tekniske og frie. Det var i et lokale oplyst med gaslys og et gammelt fotografi viser de unge elever stå med de fine papirer og lærreder, med motiver der skulle stimulere den kreative side i personligheden. Her traf min farfar der var i snedkerlære Axel W Larsen. En anden god bekendt til min farfar, Oscar Jørgensen, fortsatte i hele skoleforløbet, det vil sige 4 år, OJ blev senere gift med min farfars søster, Karen Jørgensen, der som ung tjente i Lützhøfts købmandsgård. Ja der er sammenhæng i meget.

Den 26. Oktober 1912, blev Axel gift med Antoine Hansine. Lysten til at drive en forretning selvstændig fik AWL til at åbne en købmandshandel i Sct. Hansgade nr 11, dog var bevillingen uden stærke drikke. Det var den 6. April 1915. Her boede de i 5 år med deres to børn som hed Hans Christian født 25. April 1914 og Grete Marna født 3. November 1915. Den 29. September 1924 blev Preben født, han lever stadig i Sverige.

*Antonie og Axel W.
Larsens tre børn.
Hans Christian,
Grethe Marna og
Preben.
Foto i privat eje.*

AWL fik et hus der var dømt til nedrivning, som han adskilte i sten og bindingsværk og derpå genopførte, bla. med sin fars hjælp til sit nye hjem Rughavehus på Sankt Clarasvej som Bygvænget hed i gamle dage. Her står huset stadig i smuk og velholdt stand med sine udskårne hanebjælker med motiver som blomst eller palet, passer og mejsel og andre værktøjer i maler og stenhuggerfaget og med sine kunstfærdige skorstene.

Foruden huset blev der opført et lille atelier med ovenlys, hvor AWL i ro og mag kunne færdiggøre sine værker, hvis vejret var dårligt og

Axel W. Larsen selvportræt, 1922. Privat eje.

skitsebogen var fuld. Hvor mon skitsebogen er henne? Desuden en lille stald til én hest.

I dag bor familien Forsom i huset, som jeg har haft stor glæde af at møde. Hr. Forsom har kortlagt husets historie og dermed også er be-

*Bronzebusten af den kendte skuespillerinde Mathilde Nielsen (f.1858) som AWL udstillede på Charlottenborg 1925 efter endt uddannelse hos Professor Utzon Frank på Kunstakademiet. Mathilde Nielsen var kendt fra film og teater for både komiske roller og karakterroller. Bag på soklen ses AWLs signatur stiliseret. Busten findes i dag på Teatermuseet.
Foto Henrik Jørgensen.*

kendt med Axel W Larsen Jeg har set det indvendig og fornemmet familien Larsens liv i de fine stuer.

Axel W Larsen var lokalhistorisk maler og malede mange motiver fra Sct. Jørgensbjerg, hvor hans far kom fra og fra Roskildes omegn. Billederne solgte han til venner og bekendte, som beredvillig hjalp til med få økonomien til at hænge sammen. Det kunne være svært når ambitionerne gik i en mere kunstudøvende retning end det rent håndværksmæssige. Det har dog altid været en kombination, der har delt tiden og indtægten.

Ambitionerne var ikke små og i 1920 indskrev AWL sig på

Vintermotiv med cirkusplakater på plankeværket ved Snæversti. AWL havde et godt kendskab til Roskilde og omegn og fandt mange smukke motiver her. At se det store i det små var en af AWLs gode evner. Roskilde Museum.

Kunstakademiet under professor Utzon Frank for at lære billedhuggeriets mysterier at kende. AWL portrætterede sin fader Hans Christian Larsen og senere sine tre børn, Hans Christian, Grete Marna og Preben Larsen. De fine gipsportrætter blev udstillet på Charlottenborgs forårs- og efterårsudstillinger sammen med et meget smukt portræt af skuespillerinde Mathilde Nielsen udført i bronze, der i dag er udstillet på Teatermuseet.

Axel W Larsens genopførte i 1920 Rughavehus – annekset, på adressen Bygvænget 10 matr. 741b og Peter Forsom skriver til lokalhistorisk arkiv: “Rughavehus. Oprindeligt en slags tilbygning eller længe til den i Sct Hansgade beliggende Rughavegård, der ejedes af Amtssekretær Bruun omkring århundredeskiftet. Rughavegårds hovedbygning ses endnu for enden af Bygvænget, vejen hvortil

De hyggelige huse på Sct. Jørgensbjerg har inspireret mange malere. AWLs bidrag med den fine kringle var til glæde for mange på udstillingen i Roskilde Galleri hvor der var samlet 56 numre af den før ret så ukendte maler. Privat eje.

Rughavehus i 1920 blev flyttet (dato indskåret over døren). Som længe til Rughavehus tjente bygningen til forskellige formål. Oprindeligt, da der endnu var landsby på bjerget, har der formentligt været stald og beboelse i huset, fodermester eller forvalterbolig har været nævnt. Med sikkerhed vides det, at der i slutningen af 1800 tallet, blev indrettet

AWL var også socialt engageret og bidrog med denne flotte Sphinx på Sanket Jørgensbjerg. Dette Hedefotografi er venligst udlånt af Lotte Fang.

butik i huset, som lå ud til den da nyanlagte eller udvidede Sct. Hansgade. Lige omkring århundredeskiftet var der urtekram og grønt-handel i huset, og der var også indrettet til et sæbesyderi, hvor man fremstillede hvid sæbe. Om AWL fortælles det at hans kunstneriske virke krævede en muse – hende fandt han i København – men det betød også opbrud i familien i Rughavehus”. Familien flyttede til Clermontgade 17, som stadig står der, og AWL til Klostervej på værelse, senere til Fruegade; nu ligger der et Føtex indkøbscenter. Derpå til Ejby og senere til Torup ved Thisted i Jylland med sin nye hustru.

AWL var hospitalsindlagt flere gange og blev vel aldrig helt rask og levede kun til januar 1933. Han blev 49 et halvt. Han blev begravet i Torup og der blev rejstes en stor flot gravsten som han måske selv har hugget ud og dekoreret. I relief var der to figurer, en kvinde og en mand. Men stenen er væk i dag og et foto viser lidt af den, det er desværre rystet, men det anes lige hvordan den var smukt forarbejdet.

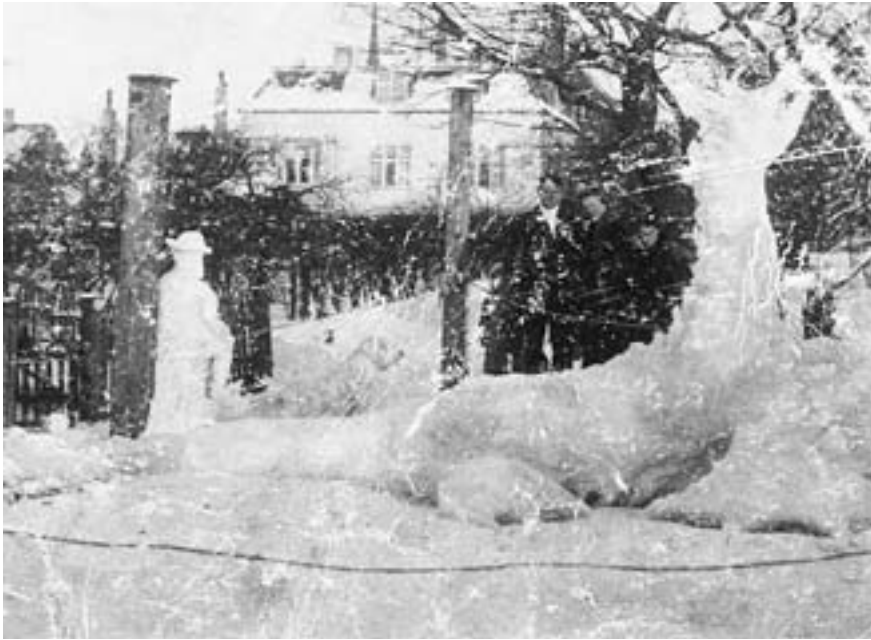
På lokalhistorisk arkiv findes der skatteopgørelser over borgerne og af dem fremgår at i året 1919 – 1920 betalte, AWL murer, 46, 90 kr. i skat. Herefter står, AWL nu for 2,13 kr. i 1924 svarede nu billedhugger, for 90,75 kr. Den udmålte skat svarede dengang til 5,5% af det indtjente. Plus kirkeskat. Til gengæld havde han to lejere, fra begyndelsen i Rughavehus. Der er ingen registrering efter 1925, så det var et stort mysterium, indtil informationerne langsomt begyndte at nå min videbegærlige indsamlingsiver.

Da AWL startede på at male og gik omkring i Roskilde og på Sct. Jørgensbjerg, har han selvfølgelig også mødt de øvrige lokale kunstnere som var ude for at dokumentere de kønne gamle huse og “kig fra udvalgte vinkler”. Vi er jo i tiden omkring 1900 da AWL var 17-18 år. Han er født i 1883 og har derfor mødt og kendt L.A.Ring og fotograf Hude og sikkert også Gustav Wied.

Gustav Wied hjalp en skolekammerat til AWL, Oscar Jørgensen, til at få opført et teaterstykke som hed Ministeræderen, fyldt med satire og humor, og efter stykkets opførelse afslørede det, at det var snedkermester Oscar Jørgensen som var ophavsmanden.

L.A. Ring har sikkert givet tekniske råd og tips til AWL, det fremgik af udstillingen, hvor udviklingen som maler var fint dokumenteret. Fotograf Hude købte en del af malerierne, som Roskilde Museum så fik ved Hudes dødsbo. Af disse billeder er 3 i den permanente udstilling på museet.

Det er vintermotiv mod Domkirken og Bondetinget, udsigt over Roskilde fra højskolebakken nær Veddelev og et vinterbillede af Brøndgade på bjerget. Apropos vinter så lavede AWL i 1920 en stor sneskulptur som en løvesphinx i mandshøjde på Sct. Jørgensbjerg. Det var blikfang for: Juleindsamling til de fattiges velgørenhedsforening. Det var ikke første gang at billedhugger AWL skabte kunst af sneen. På gamle amatørfotografier ser man en anden sneskulptur, et stort uhyre stå på vaskepladsen ved Lille Højbrøndstræde 20. Desuden en siddende mand med hat og ved siden af en hund med tegning i pelsen, sikkert lavet med aske. Uhyret holdes i ave af en lille dreng med den ene arm strakt ud mod uhyrets bringe. Det viste sig at være det frygtede Basilisk-uhyre, som boede i Højbrønden. På fotografiet poserer

AWL pocerer med sin familie foran en vældig sneskulptur der forestiller en baselisk ca. 1923. Ved stolpen ses en mand og foran en hund. Scenen er sat foran Lille Højbrøndstræde 20. Baselisker boede i brønde og åd mennesker, troede man i 1500 tallet. Foto privat eje.

AWL med kone og børnene Hans og Grete. Det gav for øvrigt navnet til huset i Bygvænget, hvor de boede, nemlig PANDEKAGEHUSET, efter Grimms eventyr om Hans og Grete.

Nekrolog i Roskilde Tidende

AWL døde d. 30. Januar 1933. I Roskilde tidende stod følgende nekrolo.” Billedhugger og kunstmaler Axel Wilhelm Larsen er i onsdags død. Begravelsen har fundet sted i Torp i Thy. Axel W Larsen, der blev godt et halvt hundrede år, var født i Roskilde, som søn af tømrer Hans Larsen. Han lærte murerhåndværket og arbejdede i faget en del år, samtidig med at han ihærdig arbejdede på udviklingen af sine kunst-

neriske anlæg. Han gik på Akademiet og havde Professor Utzon Frank til lærer, og han nåede den anerkendelse at udstille på Charlottenborg. Af hans billedhuggerarbejder vil det mest kendte være busten af afd. sagfører N. C. Petersen, som Odd-fellowlogen købte til opstilling i sine lokaler Men Axel W Larsen stod vaklende over for sine anlæg.

Også malerkunsten tiltrak ham og L. A. Ring fulgte med venlig opmærksomhed hans arbejder og støttede ham på forskellig måde. Han maalede adskillige gode portrætter, men dyrkede særlig landskabsmaleriet i motiver fra Roskilde og det gamle Sct. Jørgensbjerg. Afdøde fotograf Kr. Hude købte ved lejlighed en del af hans billeder, og ved Hudes død overgik disse malerier til Roskilde Museum. Også i forskellige hjem i Roskilde hænger gode billeder af Axel W Larsen. Endelig vil hans navn bevares gennem det smukke karakteristiske hus han opførte på Sct. Claravej af materialet fra gartnerboligen på den amtsrådssekretær Bruhn, nu grosserer Svend Christensen tilhørende ejendom på Sct. Hansgade”.

En studie og læsekammarat til AWL var den kendte billedhugger Svend Olfert Neumann Jespersen (1895-1985) som bl. a. portrætterede de kongelige der nu kan ses på Københavns Rådhus smukt og majestætisk i bronze. Kong Chr. X. og hans dronning Alexandrine, som dog ikke er på rådhuset og mange andre værker. AWL og billedhugger Jespersen kom sammen privat og deres børn legede sammen. Der findes et fotografi af en skovtur med familierne. Jespersen virkede i mange år på Bing og Grøndal og har sikkert hjulpet AWL med tilblivelsen af de fine portræthoveder han lavede af sine børn, udstillet i 1922 og den flotte bronze af skuespillerinde Mathilde Nielsen, der nu er på Teatermuseet, indleveret af hendes barnebarn. Den var i 1925 udstillet på Efterårsudstillingen på Charlottenborg.

Under sit arbejde som billedhugger havde AWL haft arbejde både herhjemme og i udlandet, navnlig Tyskland, både på kirker og huse med sandstensdekorationer, som for eksempel en døreoverligger på Fjordvilla hvor Antoine har arbejdet. Det fortæller AWLs søn Preben som jeg kontaktede og besøgte i Gøteborg, for at høre om AWL og låne malerier til udstillingen jeg ville arrangere.

Familierne Larsen har altid holdt meget af dyr. På det ældste foto ses

Familieidyl på Sankt Claravej. Her får AWL en tur af Antonie i trillebør. På skødet sidder deres Irske Setter. Foto privat eje.

en hund i AWL's barndomshjem og senere på et familiefoto foran huset. AWL havde selv hund, en Irsk Setter; som sidder på skødet af ham medens konen kører dem i en trillebør

Efterskrift

Målet med det hele var at lave en udstilling med så mange værker som mulig, og skrev derfor efterlysninger i pressen. Det gav fine resultater, specielt da AWL's barnebarn Hanne Christiansen og AWL's brors datter Anna Margrethe Andersen ringede og fortalte om AWL's liv, så AWL blev levende for mig.

Et udstillingslokale skulle findes, så da Roskilde Galleri efter et møde godkendte planen, kunne de afse fjorten dage med start i pinsen, til en

*Rughavebus med det lille atelier til venstre der før havde ovenlys. Her arbejdede AWL til han måtte flytte i ca. 1925 for at begynde påny i Jylland nær Thisted. Det kraftige kampestensfundament har været en bedrift at bygge i 1920.
Foto Henrik Jørgensen.*

AWLudstilling. En plakat blev produceret sammen med Eva Tønnesen på lokalhistorisk arkiv, som også har været mig en stor hjælp i mine efterforskninger.

Der kom en fin artikel og foto i Lokalavisen og Dagbladet, så mange så det. Åbningen blev flot og elegant ordnet af galleriet, med drikkevarer og tilbehør. Det var utroligt at stå der og blive overvældet af de mange skønne malerier og billedhuggerarbejder. Det blev til 56 nr.

Udstillingen startede den 15. marts kl. 11,00, efter et godt samarbejde med ophængning og forberedelser. Vejen til alle disse dokumentationer var lang og spændende og uden Eva Tønnesen på Lokalhistorisk arkiv og hendes viden var det nok ikke lykkedes. En dag havde hun fundet et gammelt avisartikel fra 1929 om de lokale kunst-

Axel Wilhelm Larsens egen skrift på et folketællingsark fra Roskilde Lokalhistoriske Arkiv. Her kan fortælles om mange detaljer fra Roskildes fortid.

nerer i Roskilde. Om AWL stod følgende: En kendt Roskilde-maler er Axel Larsen, som på Charlottenborg har udstillet som billedhugger. Bl.a. en buste af skuespillerinde Mathilde Nielsen. Axel Larsen maler hurtigt og let. I Sct Jørgensbjergs gyder ses han hyppigt bag sit staffeli eller staffeliet ses rage op over muren på kirkepladsen. Dekorative evner har han også; han har således udsmykket et hotel i Rørvig. De har dog endnu ikke kunnet spores.

AWL's fødehjem blev i 1990 gennemgribende renoveret og var i lokalavisen den 21. marts de fine stuer er i dag rammen om en sød familie som jeg har besøgt om som også har historisk interesse, så de fik lidt historiske billeder. Det var dem med kilden i baghaven.

AWL malede og skulpterede, hans ældste søn Hans Christian Roager Larsen malede og Preben Larsen, hans yngste søn, maler endnu. AWL's oldebarn Sarah Christensen er mægtig ivrig tegner og vil også være kunstner, hun lavede flere skitser på udstillingen.

Jeg samler stadig på information om AWL og registreringen håber jeg og familien en dag kan blive færdig. Det håber Roskilde Museum, Lokalhistorisk Arkiv, Arkivet på Charlottenborg og Weillbachs kunstnerleksikon også.

Note 1 Hvis man kigger efter, er der stadig de flotte indmurede teglstensrelieffer der fortæller om håndværksredskaber og værktøjer som blev brugt og stadig bruges til at løse de mange opgaver en håndværker får.